

Kammarmusikmanifestet. Replik 3

Bidrag från Lennart Nilsson
2008-05-29
Senast uppdaterad 2008-05-29

Den pågående debatten som utgick från Kammarmusikmanifestet har till stor del förts från ett Stockholmsperspektiv. Lennart Nilsson, arrangör av den nationellt och internationellt uppmärksammade festivalen Perspectives i Västerås, ifrågasätter vissa punkter i ett Kammarmusikmanifest som uttrycker delvis traditionella värderingar och som kan komma att bidra till att upprätthålla obalansen mellan storstadsregionerna och landsbygden. I stället ser han i det egna samarbetet med Rikskonserter ett embryo till hur ett reformerat Rikskonserter skulle kunna fungera i framtiden.

Det kulturbärande skiktet av befolkningen i dagens Sverige skiljer sig väsentligt från sin motsvarighet för några tiotal år sedan. Utbildningsreformerna efter andra världskriget, med möjlighet till fria läroböcker och befrielse från terminsavgift, gjorde att de så kallad klassresorna sattes i system. För musikens del innebar detta att en stor del av de seriösa musiklyssnarna och -utövarna inte hade växt upp med den västerländska klassiska musiken som ”sin musik”, utan i stället med olika former av så kallad populärmusik.

Lika lite som klassamhället är musiken en statisk företeelse. I dag rivs genregränser ner, nya genrer uppstår ständigt och musikens ljudlandskap blir, främst tack vare den nya elektroniska tekniken, allt mer omfattande. Större delen av detta experimenterande och nyskapande har sina rötter i genrer som tidigare klassades som populärmusik. Här skapas i dag musik som tekniskt och musikaliskt är minst lika avancerad som det som gjorts och görs inom den klassiska traditionen. Och även denna har öppnat upp sig för samarbeten över genregränserna och korsbefruktningar. Det är i dag fullständigt meningslöst att försöka dra en gräns mellan musikalisk högkultur och lågkultur, mellan fint och simpelt. Den klassiska musiken har förlorat sin ställning som den överlägsna musiken, den som representerar de eviga värdena. Den har blivit en subkultur bland andra.

Det som borde vara de viktigaste fundamenten för samhällets musikpolitik, nämligen musiken själv och publikens sammansättning, har alltså genomgått kraftiga förändringar, och förändringsprocessen fortgår. Men musikpolitiken består, åtminstone i huvudsak. Den i särklass största delen av samhällets stöd till musiken går fortfarande till klassisk musik, främst äldre sådan, representerad av sinfoniettor, symfoniorkestrar och operahus, det vill säga den institutionsstyrda orkestermusiken. I det så kallad Kammarmusikmanifestet ges några talande exempel på den härresande snedfördelningen av resurser mellan institutionerna och det fria musiklivet. Samtidigt får den institutionsstyrda orkestermusiken en allt äldre och allt mindre publik. Dessa välbeställda pensionärers musikkonsumtion subventioneras emellertid kraftigt med skattemedel.

Den i Nutida Musik förda debatten, som utgick från Kammarmusikmanifestet och inleddes med en intervju med Anna Lindal, har till stor del förts från ett Stockholmsperspektiv. Ute i landsorten är allting så mycket mindre och så mycket fattigare. Detta gäller även för en stad som Västerås, trots att denna av SR P2 utnämndes till landets främsta musikstad (för så kallad P2-musik) första gången denna utmärkelse delades ut för några år sedan. Här är det en självklarhet att den stora penninglukaren i musiken är en halvbra sinfonietta. Från de styrande talas det vitt och brett om ”mångfald”, som i praktiken innebär nådegåvor även åt andra musikgenrer. Men det markeras tydligt att dessa egentligen inte räknas, hur framgångsrika de är. Så har till exempel de båda Perspectivesfestivalerna 2004 och 2007 fått långt större medial uppmärksamhet, såväl nationellt som internationellt, än något annat kulturevenemang i Västerås historia. Men på en fråga från en lokaltidningsjournalist till en representant för kulturstaben varför den senare festivalen inte fick mer pengar från kommunen än den fick, efter framgången med den första, blev svaret ”Jaja, alla tycker att just deras grej är störst och märkvärdigast”. Och trots att den senare festivalen fick en helsida i DN med rubriken ”Musikfest i världsklass” har den inte kommenterats med ett enda positivt ord från stadens makthavare. Fastän de ofta och gärna talar om vikten av att ”sätta Västerås på kartan”. Men inte med nutida improvisationsmusik inte! Det var inte den kartan de menade.

Samma avståndstagande och nedlåtande attityd har uttryckts i att ingen politiker och ingen högre tjänsteman från kommunen har besökt någon av festivalerna, trots inbjudningar och erbjudanden om fribiljetter. Och fastän dessa festivaler, som sagt, är de enda lokala kulturevenemang som någonsin uppmärksammats nationellt och internationellt.

Smått? Futtigt? Löjligt? Javisst, men detta är blyxtbelysningar av den atmosfär och de arbetsförhållanden som råder för den nutida musiken ute i landsorten, där Västerås sannolikt är långt ifrån värst.

För att förbättra situationen för bland annat den nutida konstmusiken föreslår nu Kammarmusikmanifestet inrättandet av ett ”nav”, som är fristående från institutionerna och där musikerna/tonsättarna själva har större inflytande än de har i dagens svenska musikliv. Det är väl svårt att komma med någon principiell invändning mot detta, men man ska vara medveten

om att det inte är någon garanti för ett bättre fungerande musikliv. Anna Lindal nämner i intervjun i Nutida Musik en möjlig fara: risken för cameraderie. Och visst är detta en reell fara. Många musiker fungerar i dag också som konsertarrangörer, och är väl knappast mindre benägna än några andra att skaffa jobb åt sig själva och den närmaste vänkretsen. Och skulle det bildas ännu Stockholmsbaserat maktcentrum inom musiklivet är det väl knappast ett uttryck för paranoida fantasier att se risken för att det kommer att domineras av någon ny konstellation av det gamla vanliga etablissemanget. För det finns naturligtvis ett sådant även inom den nutida konstmusiken. Detta betyder naturligtvis inte att jag ifrågasätter det ärliga uppsåtet hos manifestets författare.

På ett par punkter tycker jag att manifestet uttrycker ganska traditionella och föga omskakande uppfattningar. Den ena gäller finansieringen av ”navet”. I själva manifestet är formuleringarna härvidlag dunkla, men Anna Lindal är klarare i intervjun. Man tänker sig tydligen inte att ändra den extrema snedfördelningen av resurser mellan de institutionsstyrda orkestrarna och det fria musiklivet, som man ger så tydliga exempel på. Nej, pengar ska komma från ett, sannolikt, nedlagt Rikskonserter och från tvångsbantade länsmusikorganisationer.

Jag återkommer till Rikskonserter längre fram, och jag är väl medveten om att vissa länsmusikorganisationer fungerar på ett sätt som, ur den nutida konstmusikens perspektiv, lämnar en hel del övrigt att önska. Men ändå tycker jag att den tänkta finansieringen innebär att sila mygg och svälja kameler. Är det så orealistiskt att på sikt tänka sig en kraftig nedskärning av antalet orkestrar genom att många av dem läggs ner, och det därefter bildas ett antal symfoniorkestrar med högt kvalificerade musiker. Var och en av dessa får ansvaret för en region i stället för bara en enstaka ort. Då kan samma verk, som man ägnat några repetitionsdagar, framföras flera gånger och på flera platser, och den genomsnittliga musikaliska kvaliteten skulle höjas väsentligt. Och, inte minst viktigt, massor av pengar skulle kunna överföras till det fria och betydligt mer kreativa musiklivet.

En annan punkt där manifestets författare är kvar i ett traditionellt tänkande gäller den musik man vill förbättra förhållandena för. stor del av den nya, kreativa musiken är improviserad. I manifestet nämns visserligen ordet ”improvisation” då man ringar in sitt omfattande kammarmusikbegrepp, men i den grupp som utarbetat manifestet, och bland dem man konsulterat, finns inte en enda representant för den mycket livaktiga improvisationsmusik som representeras av musiker som Mats Gustafsson, Raymond Strid, David Stackenäs, Johan Berthing …. Att Mats Gustafsson fått pryda omslaget är ju till intet förpliktande och beror väl i första hand på hans bildmässighet. Jag ser alltså en betydande risk för att de föreslagna förbättringarna för ”kammarmusiken” i första hand gäller den noterade musiken inom ramen för den västerländska klassiska traditionen. Improvisationsmusiken blir gökungen i musikboet, katten bland hermelinerna. Och då speglar man inte alls den aktuella situationen inom dagens nyskapande musik.

Jag kan naturligtvis inte annat än sympatisera med manifestets ambition att ge större inflytande åt musiker och arrangörer ute på fältet. På senare år har här utvecklats en kompetens, som man från statsmakternas sida borde vara seriöst intresserad av att ta vara på. Och jag har vissa förhoppningar att detta skulle kunna ske bland annat genom ett reformerat Rikskonserter.

Den kritik som i dag riktas mot Rikskonserter för stor och tungrodd administration och bristande kostnadseffektivitet är säkert i huvudsak berättigad. Nya Perspektiv har emellertid under flera år haft ett fortlöpande samarbete med Rikskonserter, och jag ser i det samarbetets konstruktion ett embryo till hur ett reformerat Rikskonserter skulle kunna fungera.

I turnéprojektet Frislag samarbetar Rikskonserter med en arrangör ute på fältet, Nya Perspektiv, och en frilansande musiker, Mats Gustafsson. Varje turné har två inslag, där det ena ska sammanföra svenska och utländska toppmusiker, och det andra presentera en eller flera mindre etablerade artister, oftast unga. Någon gång har vi tagit oss friheten att avvika lätt från grundidén. Mats har ju, kanske bättre än någon annan i Sverige, en kunskap om hela fältet nutida improvisationsmusik, bland annat var det mest spännande nyskapandet försiggår, och det är också han som har det största inflytandet på turnéernas innehåll. Självt har jag väl bidragit med ett och annat förslag, som godtagits. Rikskonserter subventionerar turnén och sköter det praktiska turnéarbetet.

Inför den första Perspectivesfestivalen 2004 kontaktade Mats och jag Rikskonserter för att undersöka möjligheten av att arrangera en turné med någon av de deltagande grupperna. Då föreslogs från Rikskonserter att man i stället skulle gå in som medarrangör av hela festivalen. Naturligtvis antog vi förslaget, vilket innebar ekonomiskt bidrag samt hjälp, praktisk och ekonomisk, med utformning och tryckning av programbok. I båda festivalerna har innehållet helt bestämts av Mats och mig, det vill säga en frilansmusiker och en fristående arrangör.

Inom improvisationsmusiken består det internationella samarbetet oftast i att skapa internationella ensembler. De allra flesta betydande grupper inom dagens improvisationsmusik, tillfälliga eller (någorlunda) permanenta, är internationella till sin sammansättning.

För några år sedan arrangerade Rikskonsorter ett utbytesprojekt, Pipeline, mellan Sverige och Chicago, ett tungt centrum för nutida improvisationsmusik. Initiativet kom, om jag minns rätt, från Mats, och Nya Perspektiv kopplades snabbt in. Vi satte ihop ett "storband", med en allt annat än traditionell instrumentering, och med musiker från såväl Sverige som Chicago. Rikskonsorter finansierade två beställningsverk och det gjordes konserter i såväl Chicago som Sverige, dels med bandet, dels med tillfälligt sammansatta smågrupper. Allt sköttes mycket professionellt från såväl den svenska som den amerikanska sidan.

Initiativet till förra årets turné med Mats Gustafsson och Jörgen Pettersson kom från Nya Perspektiv, och lades, via RANK, fram för Rikskonsorter, som organiserade och subventionerade turnén samt finansierade ett antal beställningsverk.

Den här typen av samarbetsprojekt borde kunna göras till standardförfarande inom ett reformerat Rikskonsorter. Detta bör då inte ha producenter som gör sina egna produktioner, utan dessa görs med det ovan exemplifierade samarbetet som modell.

Lennart Nilsson
producent Nya Perspektiv och Perspectivesfestivalen i Västerås